

**הלכות**  
**קרבן פסח**  
**וסדר ההגדה**  
**דרך שאלות ותשובות**  
**ע"ס הרמב"ם**  
**לערב פסח וליל פסח**

ירושלים עיה"ק תוכב"א  
ה'תשפ"ה



## רמב"ם הלכות קרבן פסח

### פרק א

- [א] **ש.** כמה מצוות עשה ול"ת יש בעשיית קרבן פסח.  
**ת.** ד' מצוות עשה, ב' בפסח ראשון וב' בפסח שני. י"ב מצוות ל"ת, ט' בפסח ראשון ב' בפסח שני. וא' בחגיגה הנעשית עם הפסח.
- [ב] **ש.** מה הם המצוות עשה.  
**ת.** לשחוט פסח ראשון בזמנו, לאכול בשר הפסח צלי על מצה ומרור בליל ט"ו ניסן, לשחוט פסח שני בזמנו, לאכול בשר פסח שני צלי על מצה ומרור בליל ט"ו אייר.
- [ג] **ש.** מה הם הלאוין שיש בו.  
**ת.** א' שלא לשחוט על החמץ, ב' שלא להלין אימוריו, ג' שלא לאוכלו נא או מבושל, ד' שלא להוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה ה' שלא יאכל ממנו מומר ומשומד, ו' שלא להאכיל ממנו לתושב או לשכיר, ז' שלא יאכל ממנו ערל, ח' שלא ישבור בו עצם, ט' שלא ישאיר ממנו לבקר, י' שלא לשבור עצם בפסח שני, י"א שלא ישאיר מפסח שני לבקר, י"ב שלא ישאיר מבשר חגיגת י"ד עד יום השלישי.
- [ד] **ש.** אימתי המצוה לשחוט הפסח.  
**ת.** ב"ד ניסן אחר חצות היום עד הלילה.

[ה] **ש.** ממה מביאין אותו.

**ת.** מן הכבשים או מן העזים בלבד, זכר, בן שנה.

[ו] **ש.** האם הנשים חייבות במצוה זו התלויה בזמן.

**ת.** אחד האיש ואחד האשה חייבין בה, ודוקא בפסח ראשון אבל בפסח שני רשות - ראה פרק ה'.

[ז] **ש.** מה עונש המבטל המצוה.

**ת.** מי שביטל מצוה זו במזיד ולא הקריבו והוא לא היה טמא ולא בדרך רחוקה ולא שאר דברים המונעים אותו מלהקריב כגון חולי, דעת, ואונסים ועוד, הרי זה חייב כרת, ואין לו תקנה בפסח שני - ראה פ"ה, ואם ביטלה בשגגה [כאומר מותר] פטור.

[ח] **ש.** היכן שוחטין הפסח.

**ת.** אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה כשאר הקדשים.

[ט] **ש.** בעת היתר הבמות היכן הקריבוהו.

**ת.** בבמת ציבור. שאף בשעת היתר הבמות לא היו מקריבין את הפסח בבמת יחיד.

[י] **ש.** ומה דין המקריבו בבמת יחיד.

**ת.** לוקה שנא' "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך", מפי השמועה למדו שזו אזהרה לשוחט בבמת יחיד אפילו בשעת היתר הבמות.

[יא] **ש.** מתי זמן שחיטת הפסח לכתחילה ובדיעבד.

**ת.** אחר חצות ואף בדיעבד אם שחטו קודם חצות פסול, ולכתחילה אין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק א קה

הערבים, אחר שהקטירו קטרת של בין הערבים ואחר שהטיבו את הנרות מתחילין לשחוט עד שקיעת החמה. [כ"כ האחרו' ע"פ הרמב"ן, וברמב"ם בהל' כ' משמע דשוחט עד שתחשך].

[יב] **ש.** שחטו קודם התמיד מהו.

**ת.** אם היה אחר חצות קודם התמיד כשר ויהיה אחד ממרס בדם הפסח עד שיזרק דם התמיד ואח"כ יזרוק דם הפסח אחריו.

[יג] **ש.** אם נזרק דם הפסח קודם דם התמיד של בין הערבים מה דינו.

**ת.** הפסח כשר בדיעבד ויזרקנו על המזבח.

[יד] **ש.** מה איסור שוחט פסח על החמץ.

**ת.** השוחט את הפסח בזמנו ויש לו כזית חמץ ברשותו או לאחד מבני החבורה אם היה מזיד לוקה שנא' "לא תזבח על חמץ דם זבחי", שלא יזבח הפסח והחמץ קיים.

[טו] **ש.** מי עובר בזה.

**ת.** אחד השוחט ואחד הזורק את הדם ואחד המקטיר את האימורין [אף שאינו מבני החבורה] אם היה ברשות אחד מהם או ברשות אחד מבני חבורה שאוכלין הפסח כזית חמץ בשעת הקרבנו [דהיינו בשחיטה או בהקטרה] הרי זה לוקה.

[טז] **ש.** ומה דין הפסח שנשחט באיסור זה.

**ת.** הפסח כשר שלא שנה עליו הכתוב לעכב.

[יז] **ש.** דם הפסח בזריקה או שפיכה.

**ת.** דם הפסח טעון שפיכה כנגד היסוד.

[יח] **ש.** מה מעשיו אחר מתן דמו.

**ת.** אחר ששופכים דמו מפשיטים אותו וקורעין בטנו ומוציאין את אימוריו ומקטירין אותן.

[יט] **ש.** כשיש כמה קרבנות האם מקטירין אימוריהן יחד.

**ת.** מקטירין חלבי כל זבח וזבח לבדו.

[כ] **ש.** מה עושה בעל הקרבן עם פסחו.

**ת.** אחר הקטרת האימורים בעל הזבח נוטל פסחו עם העור שלו ומביאו לביתו לירושלים וצולהו ואוכל לערב.

[כא] **ש.** מה דין מי שלא הקטיר האימורים שלו.

**ת.** אף שיצא יד"ח הפסח בזריקה מ"מ המניח האמורים ולא הקטירן עד עלוה"ש ונפסלו בלינה עובר בלא תעשה שנא' "לא ילין חלב חגי עד בקר".

[כב] **ש.** האם לוקין על לאו זה.

**ת.** אין לוקין לפי שאין בו מעשה.

[כג] **ש.** מתי זמן הקטרת האימורים.

**ת.** אם ערב הפסח בחול מקטירין מבעו"י שאין מקטירין חלבי חול ביום טוב. ואם ערב פסח חל בשבת אין הקטרתו דוחה שבת ומקטירין כל הלילה עד עלוה"ש שחלבי שבת קריבין ביום טוב.

[כד] **ש.** בכמה כתות הפסח נשחט.

**ת.** הפסח נשחט בשלש כתות, שנאמר "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל", קהל, ועדה, וישראל.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק א קז

[כה] **ש.** כמה בנ"א לפחות בכל כתה.

**ת.** אין פוחתין משלשים בני אדם בכל כת.

[כו] **ש.** היו פחות מתשעים איש מהו.

**ת.** אם היו עד חמשים, נכנסים בתחלה שלשים ושוחטין, ויוצאים עשרה ונכנסין עשרה לכת השניה, וחוזרין ויוצאין עשרה ונכנסין עשרה לכת השלישית. וכן כיו"ב היו ס' יוצאים טו' בשני ונכנסין טו, וכן בשלישי יוצאין טו ונכנסין טו.

[כז] **ש.** היו פחות מנ' אנשים מהו.

**ת.** אין שוחטין את הפסח לכתחלה ומ"מ אם שחטו כולן בכטה אחת כשר.

[כח] **ש.** כשיש צבור רב כמה נכנסים בכל כת.

**ת.** נכנסה הכת הראשונה עד שתתמלא העזרה ונועלין דלתות העזרה ומתחילין לשחוט את פסחיהן.

[כט] **ש.** גמרה כת הראשו' להקריב מה עושים.

**ת.** שלמו מלהקריב פותחין דלתות העזרה ויוצאת כת הראשונה ונכנסה שנייה, יצאת שנייה ונכנסה שלישית, כמעשה ראשונה כך מעשה שנייה ושלישית, שלמה כת שלישית ויצאת רוחצים את העזרה.

[ל] **ש.** מה היו אומרים בזמן השחיטה וההקרבה.

**ת.** הלויים קוראים את ההלל, אם גמרו ההלל ועדיין היו מקריבין שונים את ההלל, ואף משלשין אם עדין היו מקריבין אך מעולם לא שלשו מחמת זריזות הכהנים.

[לא] ש. כמה תקיעות היו תוקעין בעת ההקרבה ובמה.

ת. על כל קריאה וקריאה היו תוקעין בחצוצרות, ג' תקיעות תקיעה תרועה ותקיעה, הואיל ואין לו נסכים לתקוע בשעת ניסוך היו תוקעין בשעת שחיטה.

[לב] ש. היאך היו עומדים הכהנים העובדים.

ת. שורות שורות ובידיהן מזרקי כסף ומזרקי זהב, בשורות נפרדות שורה שכולה כסף כסף, שורה שכולה זהב זהב, לנוי מצוה.

[לג] ש. האם למזרקים היה בסיס.

ת. לא היו למזרקין שולים כדי שלא יניחום ויקרש הדם.

[לד] ש. היאך סדר השחיטה הקבלה והולכה.

ת. שחט השוחט ואפי' זר, ומקבלה ואילך מתעסקין רק כהנים. קיבל הכהן ונותנו לחבירו וחבירו לחבירו עד היסוד. ומקבל מזרק אחד מלא ואחר כך מחזיר את הריקן, ומתקדם מעט ברגליו לשם הולכה כדי שיתעסקו רבים במצוה עד שיגיע הדם לכהן הקרוב למזבח, שהיה שופכו שפיכה אחת כנגד היסוד.

[לה] ש. כיצד סדר ההקטרה.

ת. היו תולין את הקרבן ומפשיטין את כולו וקורעו וממחה את קרביו עד שמסיר מהן הצואה והפרש, ומוציא את האימורין ונותנן בכלי ומולחן ומקטירן הכהן על גבי המזבח.

[לו] ש. כיצד היו תולין ומפשיטין.

ת. מסמרות של ברזל היו קבועין בכותלים ובעמודים שבהן תולין ומפשיטין, וכל מי שלא מצא מקום לתלות

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק א קט

מקלות דקים וחלקים היו שם ומניחן על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט.

[לז] **ש.** היאך נהגו כשחל ע"פ בשבת כשחיטה בהפשטה בהקטרה ורחיצת העזרה.

**ת.** כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, ואף רוחצין העזרה בשבת שאין שבות במקדש.

[לח] **ש.** היאך הביאו הפסחים לביתם.

**ת.** אין מוליכין הפסח לבית בשבת, אלא כת הראשונה יוצאין בפסחיהם ויושבין בהר הבית, והשנייה יוצאין בפסחיהן ויושבין בחיל, וכת השלישית עומדין במקומן בעזרה ושוהים הכל עד מוצאי שבת ואז הולך כל אחד בפסחו לביתו.

[לט] **ש.** איזה דברים בפסח דוחין שבת.

**ת.** שחיטת הפסח וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטר חלביו דוחין את השבת, שאי אפשר לעשותן קודם השבת שהרי קבוע לו זמן שנאמר "במועדו".

[מ] **ש.** איזה דברים בפסח אין דוחין שבת.

**ת.** הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וכן צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין את השבת שהרי אפשר לעשותן לאחר השבת.

[מא] **ש.** האם חתיכת יבלתו דוחה שבת.

**ת.** בכלי אינה דוחה שבת שהרי אפשר לעשותו קודם השבת, אא"כ היתה יבישה, ואם יכול לחתוך היבלת בידו בשבת חותך אפי' לחה שאין שבות במקדש.

[מב] **ש.** אם שכח ולא הביא מע"ש הסכין לשחיטת הפסח מה יעשה.

**ת.** לא יביאנה בידו בשבת, אלא נותנה בין קרני הכבש או בצמרו ומכישו עד שמביאו לעזרה ומקדישו שם, דהוי מחמר כלאחר יד ולצורך מצות הפסח מותר.

[מג] **ש.** מה יעשה אם הקדיש הפסח מבעו"י.  
**ת.** אם הקדישו לא יביא סכין עליו מפני שהוא עובד בקדשים.

[מד] **ש.** והיאך מותר להקדישו בשבת.  
**ת.** התירו להקדיש פסחו בשבת הואיל וקבוע לו זמן מותר להקדישו בשבת, וכן מקדיש אדם חגיגתו ביום טוב ואינו חושש.

[מה] **ש.** שחט הפסח ונמצא טריפה או בעל מום האם יצא ומה יעשה בשבת.

**ת.** לא יצא וצריך לחזור ולשחוט פסח אחר בין בחול בין בשבת אפילו מאה זה אחר זה עד שיכשר אחד.

[מו] **ש.** לא הספיק לשחוט עוד א' עד שעבר הזמן.  
**ת.** ידחה לשני שהרי אנוס הוא.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ב קיא

### פרק ב

[מז] **ש.** מהיכן נלמד שצריך להתמנות על הפסח.

**ת.** שנאמר "תכוסו על השה" מלמד שמתמנים עליו כשהוא חי.

[מח] **ש.** מה נקרא חבורת הפסח.

**ת.** לפי שאין שוחטין את הפסח אלא למנויו כנ"ל ואלו המתמנים על הפסח הם הנקראים בני חבורה.

[מט] **ש.** מה דין יחיד שעשה פסח לעצמו בלא חבורה ולא מינה אחרים עליו.

**ת.** יחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר, והוא שיהיה ראוי לאכול את כולו, ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד שנאמר "עשו אותו".

[נ] **ש.** איזה תנאי נאמר בנמנה על הפסח אע"פ שאין לו שום פסול.

**ת.** שיהא ראוי לאכול ממנו כזית שאין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול, שנא' "איש לפי אכלו".

[נא] **ש.** מי הם שצריכים לראות אם יוכלו לאכול ממנו וכמה.

**ת.** היה אחד מהחבורה קטן או זקן או חולה אם יכול לאכול כזית שוחטין עליו ואם לאו אין שוחטין עליו.

[נב] **ש.** חבורה של ק' ואין בהן א' שאוכל כזית.

**ת.** אפילו חבורה של מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן.

**ש.** האם אפשר לעשות חבורת נשים או חבורת עבדים. [נג]

**ת.** עושים חבורה כולה נשים אפילו בפסח שני, או כולה עבדים.

**ש.** האם עושים חבורה מקטנים. [נד]

**ת.** שוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה, אבל אין עושין חבורה שכולה קטנים שאינן בני דעת.

**ש.** ממי אין עושין חבורה מחמת קלות דעת. [נה]

**ת.** אין עושין חבורה של נשים ועבדים או של קטנים ועבדים מפני שלא תהיה קלות ראש ביניהן.

**ש.** ממי אין עושין חבורה מחשש נותר ובדיעבד. [נו]

**ת.** אין עושין חבורה כולה חולים או זקנים או אוננים אף על פי שהן יכולין לאכול הואיל ואכילתם מעוטה, שמא ישאירו הפסח ויביאוהו לידי פסול, ואם עברו ושחטו על חבורה זו כשר.

**ש.** ממי אין עושין חבורה מחמת חשש דקדוק יתר ובדיעבד. [נז]

**ת.** אין עושין חבורה כולה גרים שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול, ואם שחטו עליהן כשר.

**ש.** מה הדין בשחטו שלא למנויו או שלא לאוכליו או לפסולים. [נח]

**ת.** שחטו שלא למנויו או למי שאין כל אחד מהן יכול לאכול כזית או ששחטו לערלים או לטמאים פסול.

**ש.** שחט לחבורה שיש בה אוכליו ושלא לאוכליו, או ששחטו למנויו ושלא למנויו. [נט]

**ת.** שחטו למי שיכול לאכול ולמי שאינו יכול לאכול כזית,

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ב קיג

למנויו ושלא למנויו, למולים ולערלים, לטהורים ולטמאין כשר, שאלו הראויין לו אוכלין כהלכה והאחרים כאילו לא חשב עליהם.

[ס] **ש.** מה הדין בזריקה שהיתה למולים וערלים.

**ת.** שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן. וכן אם שחטו למולים שיתכפרו בו ערלים פסול שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה.

[סא] **ש.** שחטו לאוכליו ע"מ לזרוק דמו שלא לאוכליו.

**ת.** הפסח כשר ואין אדם יוצא בו ידי חובתו לפי שאין מחשבת אוכלים בזריקה.

[סב] **ש.** היה בריא בשעת השחיטה וחולה בשעת הזריקה, או

חולה בשעת שחיטה ובריא בשעת זריקה, מה דינו.

**ת.** אין שוחטין וזורקין עליו עד שיהיה בריא משעת שחיטה עד שעת זריקה.

[סג] **ש.** האם יכול לשחוט על בני ביתו שלא מדעתם.

**ת.** שוחט אדם על בנו ובתו הקטנים ועל עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן בין שלא מדעתן, אבל אינו שוחט על אשתו ולא על בנו ובתו הגדולים ולא על עבדו ושפחתו העברים ולא על אשתו אלא מדעתן.

[סד] **ש.** שחט על אשתו ובניו ובנותיו הגדולים ועבדו

ושפחתו העברים וידעו מזה ושתקו ולא מיחו.

**ת.** הרי זה מדעתן.

[סה] **ש.** שחט על בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו

הכנענים והלכו ושחטו הן לעצמן מה דינו.

**ת.** יוצאין בשל רבן.

[סו] **ש.** שחט על אשתו ובנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים ושחטו הן לעצמן.

**ת.** אין לך מיחוי גדול מזה ואינן יוצאין אלא בשל עצמן.

[סז] **ש.** האשה שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה משל מי תאכל.

**ת.** תאכל משל בעלה.

[סח] **ש.** מתי אוכלת משל אביה.

**ת.** כשהיא הולכת לבית אביה ברגל הראשון הסמוך לנישואיה שנחפזת לבית הוריה לספר כדרך כל הבנות ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל משל אביה, מכאן ואילך תאכל ממקום שהיא רוצה כיון שרדופה לילך לבית אביה והוא שתברור לה מקום שתרצה בשעת שחיטה.

[סט] **ש.** יתום קטן ששחטו עליו ב' אפוטרופסין ממי יאכל.

**ת.** יאכל ממקום שהוא רוצה.

[ע] **ש.** ומה הדין ביתום גדול.

**ת.** בד"א ביתום קטן אבל גדול נעשה כממנה עצמו על שני פסחים והממנה עצמו על שני פסחים אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון.

[עא] **ש.** עבד של שני שותפין משל מי יאכל.

**ת.** בזמן שמקפידין זה על זה שלא יגנבנו לא יאכל משל שניהן, ואם אינן מקפידין ממקום שירצה יאכל.

[עב] **ש.** חציו עבד וחציו בן חורין ממי יאכל.

**ת.** לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו עד שיעשה כולו בן חורין. ולהראב"ד אוכל משל עצמו.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ב קטו

[עג] **ש.** כמה אנשים יכולים לימנות על הפסח.

**ת.** כמה שרוצים ובלבד שיהיה בו כזית לכל אחד ואחד.

[עד] **ש.** עד אימתי אפשר לימנות עליו או להמשך ממנו.

**ת.** נמנין עליו ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט כיון שנשחט אינו יכול למשוך את ידו שהרי נשחט עליו.

[עה] **ש.** נמנו עליו הרבה, הראשונים היה כזית לכל א' ולאחרונים לא היה כזית לכל א' מה דינם.

**ת.** הראשונים שיש להם כזית אוכלים ופטורים מלעשות פסח שני, והאחרונים שרבו עד שלא נמצא בו כזית לכל אחד אינן אוכלין וחייבים לעשות פסח שני.

[עו] **ש.** האם יכול למנות אחרים עמו על חלקו שלא מדעת בני החבורה.

**ת.** יכול ובני החבורה רשאים ליתן לו חלקו אחר הצלייה בעת האכילה, ובני החבורה אוכלין משלהן והוא אוכל חלקו עם האחרים שמנה עליו בחבורה שנייה.

[עז] **ש.** מה עושים בני חבורה שא' מהן גרגרן ואכל הרבה וחוששין שיאכל את שלהן.

**ת.** אם הוא זולל רשאים להוציאו מהן ונותנין לו חלקו ויאכלהו בחבורתו, אבל אם אינו זולל אינן רשאים ליחלק.

## פרק ג

[עח] **ש.** האומר לעבדו או שלוחו צא ושחוט עלי את הפסח, ושחט ממין אחר שאין דרך רבו והמשלח לשחוט.

**ת.** אף על פי שדרך רבו או הבעל הבית לשחוט טלה בכל שנה והלך ושחט עליו גדי או שהיה דרכו לשחוט גדי והלך ושחט עליו טלה הרי זה יאכל ממנו, כיון שלא פירש ואמר לו שחוט לי טלה או מין פלוני.

[עט] **ש.** מה הדין אם השליח הלך ושחט גדי וגם טלה ורבו לא פירש לו מאיזה מהן יאכל.

**ת.** אינו אוכל משניהן אלא יצאו לבית השריפה שאין נמנין על שני פסחים.

[פ] **ש.** ומה הדין כשהמשלח הוא מלך.

**ת.** אם היה המשלח מלך או מלכה ואמר לעבדו או לשליח לשחוט עליו ושחט גדי וטלה יאכל מן הראשון משום שלום מלכות.

[פא] **ש.** אמר לשלוחו לשחוט הפסח ופירש לו א' מהמינין גדי או טלה ושכח השליח מה אמר לו המשלח, מה דינו.

**ת.** השליח שוחט גדי וטלה ואומר אם גדי אמר לי גדי שלו וטלה שלי ואם טלה אמר לי טלה שלו וגדי שלי.

[פב] **ש.** שכח השולח מה אמר לו מה יעשה.

**ת.** אין תקנה ושניהן יצאו לבית השריפה.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ג קיז

[פג] ש. ובאופן זה האם חייבין בפסח שני.

ת. אם שכח השולח קודם שיזרק הדם חייבין לעשות פסח שני, אבל אם שכח אחר שנזרק הדם פטור מלעשות פסח שני.

[פר] ש. האומר לעבדו צא ושחוט עלי וקבע לו ושכח העבד מה אמר לו רבו כיצד יעשה כיון דאין לעבד משלו כלום.

ת. יתן לו הרועה של רבו גדי וטלה ויאמר לו שחוט שניהן כדי שתשחוט כמו שאמר לו רבך והרי אחד מהן שלך על מנת שלא יהיה לרבך בו כלום, ואח"כ יוכל להתנות עבד כנ"ל אם גדי אמר לי כו' וכנ"ל.

[פה] ש. בני חבורה שאמרו לאחד צא ושחוט לנו את הפסח ואף הוא אמר להן ואתם שחטו עלי ושחטו הם וגם הוא במה יוצאים.

ת. כולם אוכלין מזה שנשחט ראשון והאחרון יצא לבית השריפה.

[פו] ש. חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא וחפש אותו ושחוט עלינו הלך ומצא הפסח שאבד ושחט אותו, והם לא ידעו מזה ולקחו פסח אחר ושחטוהו במה יוצאים.

ת. אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין עמו והשני ישרף, ואם שלהן נשחט ראשון הן אוכלין משלהן והוא אוכל משלו, ואם אין ידוע מה נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת הוא אוכל משלו והן אינן אוכלין עמו ושלחן יצא לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני.

**[פז]** **ש.** זה ששלחוהו לבקש הפסח שאבד ולשחוט אמר להם אם איחרתי שחטו אתם עלי, הלך ומצא ושחט והם לקחו ושחטו, בשל מי יוצאים.

**ת.** אם שלהן נשחט ראשון הם אוכלין משלהם והוא אוכל עמהם והשני ישרף, ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן. ואם אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהם כאחד הן אוכלין משלהן והוא אינו אוכל עמהן, ושלו יצא לבית השריפה ופטור מלעשות פסח שני.

**[פח]** **ש.** אבד פסחם ואף הוא אבד לו פסחו ואמר להן צאו ובקשו ושחטו עלי, ואף הם אמרו לו כן צא ובקש ושחוט עלינו והלך ומצא ושחט ומצאו הם ושחטו, בשל מי יוצאים.

**ת.** כולם אוכלין מן הראשון והשני ישרף, ואם אין ידוע אי זה נשחט תחילה או ששחטו שניהם כאחד שניהם ישרפו ופטורין מלעשות פסח שני.

**[פט]** **ש.** הלך הוא לבקש ואף הם הלכו לבקש הפסחים שאבדו ולא אמרו זה לזה כלום בשל מי יוצאים.

**ת.** כל א' יוצא בשלו אף על פי שהיה בלבם שישחוט כל אחד מהן על חברו, או שהיו שם רמיזות ודברים שאומדן הדעת בהן שכל אחד שימצא ישחוט על חברו, הואיל ולא פירשו ולא אמרו זה לזה כלום אינן אחראין זה לזה.

**[צ]** **ש.** שתי חבורות שנתערבו פסחיהן קודם שישחטו, כיצד יעשו.

**ת.** חבורה א' לוקחין כבש אחד מהתערובות, וכן השנייה לוקחין כבש השני, ואחד מבני חבורה זו בא אצל אלו, ואחד

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ג קיט

מבני שנייה בא אצל הראשונה, וכל חבורה מהן אומרות לזה שבא אצלם אם שלנו הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך. ואח"כ שוחטין הפסח.

[צא] ש. מה יעשו ביותר מב' חבורות כגון ה' חבורות של חמשה חמשה בני אדם או עשר חבורות של עשרה עשרה בנ"א.

ת. מושכין להן אחד מכל חבורה לחבורה האחרת וכך הם מתנים ואומרים לזה שבא אצלם אם שלנו הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך. ואח"כ שוחטין הפסח.

[צב] ש. שנים שנתערבו פסחיהן כיצד יעשו.

ת. זה לוקח פסח אחד מן התערובות וזה לוקח לו אחד, וזה ממנה על פסחו אחד מן השוק והאחר ממנה עמו אחד מן השוק כדי שיהיו שתי חבורות, ואחר כך בא א' משניהם אצל אלו ויבוא אחד מאלו אצל האחר ומתנה כל אחד עם חברו שבא אצלו מחבורה שנייה כנ"ל [ואומר אם שלי הוא פסח זה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי ואם שלך הוא ידי משוכה מפסח שלי ונמיתי על שלך] ונמצא שלא הפסידו כלום.

[צג] ש. חמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאת יבלת בעור אחד מהן ונמצא שא' מהם היה טריפה כיצד יעשו.

ת. כולם יצאו לבית השריפה, ואם נתערבו קודם זריקת דמן חייבין בפסח שני, נתערבו אחר זריקה פטורין מלעשות

פסח שני. שאם הקריבו פסח שני נמצא זה שקרב בראשון קרבן כשר מביא חולין לעזרה.

**ש.** [צד] ולמה לא ימנו כולם על פסח א' בפסח שני ויצא בו מי שהיה לו הטריפה.

**ת.** נמצא נשחט שלא למחוייב על רובם דכבר יצאו וזה כמי שנשחט שלא למנוייו.

**ש.** [צה] ולמה לא יעשה פסח שני מספק ויתנה שאם אינו חייב בפסח שני יהיה לשלמים.

**ת.** דם הפסח בשפיכה ודם השלמים בזריקה והניתנין בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה לפיכך פטורין מפסח שני.

## פרק ד

**[צו]** **ש.** שלחו שליח לשחוט הפסח ולאחר הזמן אמר להם השליח הפסח ששחטתי עליכם שלא לשמו שחטתיו האם נאמן לחייבם בפסח שני.

**ת.** אם היה נאמן להן סומכין על דבריו, ואם לאו שורת הדין שאינו נאמן והרוצה להחמיר על עצמו הרי זה משובח ויביא פסח שני. והראב"ד חולק דאם מדינא פטור איך יביא פסח שני דא"א להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים.

**[צז]** **ש.** בשר הפסח שנטמא ונודע לו קודם זריקה שהוא טמא והאימורין טהורין מה יעשה.

**ת.** אע"פ שהאימורים והחלק הקרב טהורים לא יזרוק את הדם שאין הפסח בא אלא לאכילה ואם זרק לא הורצה. שאין הציץ מרצה בנודע קודם דהוי כמזיד.

**[צח]** **ש.** ומה הדין בנודע לו רק אחר זריקה. **ת.** אם לא נודע לו עד שנזרק הדם יצא יד"ח וא"צ להביא פסח שני שהציץ מרצה על שגגת הבשר שנטמא.

**[צט]** **ש.** מה הדין בנטמאו מקצת האיברים. **ת.** שורף את האיברים הטמאים ואוכל את הטהורים.

**[ק]** **ש.** נטמאו האימורים והבשר קיים כיצד יעשה. **ת.** זורק את הדם והבשר נאכל לערב.

**[קא]** **ש.** נטמאו הבעלים אחר שנשחט הפסח קודם זריקה מהו.

**ת.** לא יזרוק את הדם ואם זרק לא הורצה, לפיכך חייב

בפסח שני שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף [מלבד בטומאת התהום].

[קב] **ש.** הפסח שיצא מירושלים או שנטמא בארבעה עשר מה דינו.

**ת.** ישרף מיד.

[קג] **ש.** נטמאו הבעלים או שמתו או שמשכו את ידיהם ממנו אחר השחיטה או קודם זריקת הדם.

**ת.** מניחין אותו עד שתעובר צורתו ואח"כ ישרף, זה הכלל כל שפיסולו בגופו ישרף מיד, בדם או בבעלים תעובר צורתו ואחר כך ישרף.

[קד] **ש.** אם שחטו אחר שנודע שמשכו הבעלים את ידיהם או מתו או נטמאו ונדחו לפסח שני, מה דינו.

**ת.** הרי זה ישרף מיד.

[קה] **ש.** מה הדין בנטמאו מקצת בני החבורה.

**ת.** כל הנ"ל שישרף כשנטמאו כל בני החבורה אבל אם נטמאו מקצתן זכו טהורים בחלקם של טמאים, אף על פי שנטמאו מקצתן אחר שהתחילו לאכול זכו הטהורים שעדיין לא התחילו לאכול.

[קו] **ש.** אימתי לא זכו הטהורים בחלק הטמאים.

**ת.** אם התחילו כולן יחד ונטמאו מקצתן לא זכו טהורים בחלקן של טמאים אלא הטהורים אוכלין חלקם וחלק הטמאים ישרף, והוא הדין אם מתו מקצתן, חלק המתים ישרף.

[קז] **ש.** היכן שורפין הפסח כשנטמא.

**ת.** אם נטמא שלם או רובו שורפים אותו לפני הבירה כדי

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ד קכג

לביישן בפני הכל כדי שיזהרו בו, אבל אם נטמא מיעוטו וכן הנותר שורפין אותו בחצרותיהן מעצי עצמן.

[קח] **ש.** מאיזה עצים שורפין אותו משלהם או משל ההקדש.

**ת.** כששורפין אותו בבירה שורפין אותו מעצי המערכה אא"כ שורפין בקש וקנים יכולים לשרוף משל עצמן אבל כששורפין בחצרותיהן שורפין מעצי עצמן אבל לא מעצי המערכה שלא ישארו מהן אצלם וימעלו בהן.

[קט] **ש.** הפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, מה דינו.

**ת.** ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויביא בדמיו פסח, ואם לא נפל בה מום עד שהקריב פסחו מדמים אחרים יביא בדמיו שלמים.

[קי] **ש.** הפריש פסחו ומת, מה יעשו ילדיו בו.

**ת.** לא יביאהו בנו לשם הפסח אלא לשם שלמים, אא"כ נמנה עם אביו על פסח זה ומת אביו אחר חצות יביאנו לשם פסח. אבל אם מת אביו קודם חצות הרי זה נדחה לפסח שני מפני שהוא אונן.

[קיא] **ש.** אבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר והרי שניהן עומדין לפניו איזה מהן יקריב.

**ת.** יקריב אי זה מהן שירצה לשם פסח והשני יקרב שלמים, אבל אם מצאו אחר ששחט פסחו הרי זה יקרב שלמים.

[השגת הראב"ד: מי שאבד פסחו עד והשני יקרב. א"א זה שיבוש אלא ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים].

[קיב] **ש.** אם המיר בזה הנמצא, מה דינו.

**ת.** אם המיר אחר שחיטה הרי תמורה זו תקרב שלמים,

אבל אם מצאו קודם שחיטת זה שהפריש, הואיל וזה הנמצא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים כמו שביארנו, אם המיר בזה הנמצא, בין קודם שחיטת המופרש תחתיו בין אחר שחיטה, אין תמורתו קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויביא בדמיה שלמים.

**ש.** [קין] פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת הפסח מה דינם.

**ת.** הרי הם כשלמים לכל דבר וטעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק.

**ש.** [קיר] פסח שנתערב בשאר קרבנות מה דינו.

**ת.** אם נתערב בשלמים יקרבו כולן שלמים, ואם נתערב בזבחים אחרים ירעו עד שיפול בהן מום ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן שלמים ויפסיד המותר מביתו.

**ש.** [קטו] מה הדין אם נתערב הפסח בבכורות.

**ת.** ירעו הכל עד שיפול בהן מום ויאכלו כבכור בעל מום, ויביא בהמה שהיא יפה כיפה שבתערובות ויאמר כל מקום שהוא הפסח קדושתו תחול על זו ויקריבנה שלמים אם קרב כבר פסחו ואם לא קרב יביא בדמיו פסח.

**ש.** [קטז] המפריש פסחו לפני שנתגייר ואח"כ נתגייר, או הפרישו קודם שהביא שתי שערות ואח"כ הביא מה דינו.

**ת.** הרי זה מקריבו לשם פסח שאין בעלי חיים נדחין.

**ש.** [קיז] המפריש מעות לפסחו והותירו, מה יעשה במותר.  
**ת.** יביא המותר שלמים.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ד קכה

[ק"ח] ש. הממנה אחרים על פסחו ועל חגיגתו מה יעשה בכסף שלוקח מהם.

ת. המעות שיקח מהן לחלקם חולין, שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ואת חגיגתן ואת מעות פסחיהן וחגיגתן.

[ק"ט] ש. הנמנה עם חבריו בחבורתו לאכול עמו מצה ומרור או להשתמש בעצים שלו מה דין המעות.

ת. אם לקח ממעות הפסח ממי שמנה אותן עמו כדי למנותן עמו במצה ומרור, או להיות לו חלק בעצים שצולה בהן הרי המעות חולין. שמכשירי הפסח כפסח הן.

## פרק ה

[קב] **ש.** באיזה אופן מי שלא הקריב פסח ראשון מביא פסח שני.

**ת.** מי שבשעת שחיטת הפסח נאנס באיזה אונס כטמא ודרך רחוקה או כל אונס אחר או ששגג ולא הקריב בראשון, מביא פסח ב"ד אייר בין הערבים, והוא נקרא פסח שני.

[קכא] **ש.** האם פסח שני תשלומין לראשון או מצוה בפנ"ע.

**ת.** פסח שני מצות עשה בפני עצמו ודוחה את השבת שאין השני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו לפיכך חייבין עליו כרת בפני עצמו אף שלא הזיד בראשון.

[קכב] **ש.** באיזה אופן יש בו חיוב כרת ואימתי פטור.

**ת.** שגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני חייב כרת, ואם שגג או נאנס אף בשני פטור, הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני אף על פי ששגג הרי זה חייב כרת שהרי לא הקריב קרבן ה' במועדו והיה מזיד.

[קכג] **ש.** אימתי פטור מכרת אף שהיה מזיד בשני.

**ת.** שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון, אף על פי שהזיד בשני אינו חייב כרת, שכבר נפטר בפסח ראשון מן הכרת אבל שאר שוגג או נאנס בראשון אם הזיד בשני חיי כרת. [והראב"ד חולק דאין חילוק בין טמא ודרך רחוקה והזיד בשני לשוגג או נאנס בראשון והזיד בשני].

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ה קבו

[קבר] ש. היה בדרך רחוקה אחר חצות י"ד ולא יכל להגיע בזמן שחיטה ושחטו את הפסח אם יצא.

ת. לא יצא, ואף על פי שבא לערב לא הורצה וחייב בפסח שני.

[קבה] ש. טמא שיכל ליטהר בפסח ראשון, ולא נטהר עד שעבר זמן הקרבן או ערל שיכל למול ולא מל עד שעבר זמן הפסח מה דינו.

ת. הרי זה מזיד בראשון, שאם לא עשה את השני אפילו בשגגה חייב כרת.

[קבו] ש. מילת מי מעכבתו בפסח.

ת. כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים מעכבת אותם, שנאמר "המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו", ואם שחט קודם שימול אותם הפסח פסול.

[קבו] ש. טבילת מי מעכבתו מלעשות הפסח.

ת. טבילת שפחותיו לשם עבדות מעכבתו, ודבר זה מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים.

[קבח] ש. קטן שיש לו עבדים ושפחות שלא מלו וטבלו מה דינו.

ת. הקטן אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלהמנות על הפסח, שנא' "וכל עבד איש" להוציא את הקטן.

[קכט] ש. גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני, מה דינו.

ת. חייב לעשות פסח שני.

[קל] ש. קטן שהגדיל בין ב' הפסחים מה דינו.

ת. חייב לעשות פסח שני ואם שחטו עליו בראשון פטור.

[קלא] ש. אשה שלא הקריבה בראשון בשוגג או מפני הטומאה ודרך רחוקה, מה דינה בפסח שני.

ת. פסח שני לנשים רשות, רצו שוחטין רצו אין שוחטין.

[קלב] ש. אשה שהיא רשות האם נמנית עם גברים אחרים או שעושין להן חבורה בפני עצמן.

ת. בשבת אין שוחטין עליהן בפני עצמן בפסח שני, אבל יכולה האשה להיות אחת מבני חבורה ואף בשבת.

[קלג] ש. מהו שיעור דרך רחוקה.

ת. חמשה עשר מיל חוץ לחומת ירושלים.

[קלד] ש. מאימתי ביום מודדין שיעור זה והיאך.

ת. מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליית השמש חמשה עשר מיל או יתר הרי זה דרך רחוקה, ובפחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר חצות כשיהלך ברגליו בנחת.

[קלה] ש. אם היה בפחות משיעור דרך רחוקה אלא שעיכבוהו שיירות ופקקים ולא הגיע, או שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן מה דינו.

ת. הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה.

[קלז] ש. היה חבוש בבית הסוהר חוץ לחומת ירושלים והבטיחוהו לצאת לערב, האם שוחטין עליו הפסח.

ת. אם היה חבוש ביד ישראל שוחטין עליו וכשיצא לערב

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ה קכט

יאכל, אבל אם היה חבוש ביד גוים אין שוחטין עליו עד שיצא, ואם שחטו עליו ויצא הרי זה אוכל, ואם לא יצא פטור מלעשות פסח שני שהרי נשחט עליו.

[קלז] **ש.** מי שהיה ראוי כששחטו עליו הפסח ואחר שנשחט עליו הפסח נטמא או שנעשה אונן או שחלה ולא יכל לאכול כזית ממנו מה דינו.

**ת.** אם אחר שנזרק הדם נטמאו במת או שחלו ואינן יכולין לאכול, יצאו ופטורין מלעשות פסח שני שאין האכילה מעכבת.

## פרק ו

[קלח] ש. אי זהו טמא שנדחה לפסח שני.

ת. כל מי שאינו יכול לאכול את הפסח מפני טומאתו כגון זבים וזבות נדות ויולדות ובעלי נדות, אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהן ביום ארבעה עשר הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול אע"פ שהוא טבול יום, ולערב כשיעריב שמשו אוכל את הפסח.

[קלט] ש. מה דין טמא מת שחל שביעי שלו להיות בערב פסח האם שוחטין עליו הפסח הואיל וראוי לאוכלו בערב.

ת. אע"פ שטבל והוזה עליו אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני, שע"ז נא' ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח "ביום ההוא" וע"ז שאלו אם ישחט עליהן והם יאכלו לערב ופירש להן שנדחין לפסח שני. [והראב"ד חולק שרק קודם שטבלו אין שוחטין עליהן אבל אחר טבילה שוחטין עליהן ואוכלין פסח לערב].

[קמ] ש. באיזה סוגי טומאת המת מדובר.

ת. בד"א בשנטמא בטומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן אבל אם היה טמא בשאר טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו וכשיעריב שמשו אוכל פסחו.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ו קלא

[קמא] ש. זב שראה שתי ראיות וספר שבעה ימים וטבל בשביעי מה דינו.

ת. שוחטין עליו והוא אוכל לערב ואם ראה זוב רק אחר שנזרק הדם פטור מלעשות פסח שני.

[קמב] ש. שומרת יום כנגד יום מה דינה.

ת. טובלת ביום השימור, ושוחטין עליה והיא אוכלת לערב, ואם ראתה דם אחר שנזרק דם הפסח פטורה מלעשות פסח שני.

[קמג] ש. נדה בשביעי שלה מה דינה.

ת. אין שוחטין על הנדה בשביעי שלה, שהרי אינה טובלת עד ליל שמיני ואינה ראויה לאכול קדשים עד ליל תשיעי.

[קמד] ש. מחוסר כפורים שחל יום הבאת קרבנותיו בארבעה עשר מה דינו.

ת. שוחטין עליהן ומקריבין קרבנותיהן בין קודם שחיטת הפסח בין אחר שחיטתו, ואוכלין פסחיהן לערב, ואין שוחטין עליהן עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמא יפשעו ולא יקריבו אותם.

[קמה] ש. מצורע שחל שמיני שלו להיות בארבעה עשר וראה קרי בו ביום כיצד יעשה.

ת. הרי זה טובל ונכנס לעזרת נשים ומביא קרבנותיו.

[קמו] ש. היאך יכנס לעזרת נשים הרי טבול יום אסור להכנס לעזרת נשים.

ת. הואיל ואיסורו להכנס שם מדבריהם ויום זה הוא יום הקרבת הפסח במועדו, יבוא עשה שיש בו כרת וידחה איסור של דבריהם.

[קמז] **ש.** טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת, והוא י"ג ניסן מה דינו.

**ת.** ידחה ליום ארבעה עשר, ומזין עליו ואין שוחטין עליו כדין טמא מת בשביעי שלו אלא ידחה לפסח שני.

[קמח] **ש.** והלא איסור הזייה בשבת משום שבות והפסח בכרת והיאך יעמידו דבריהם במקום כרת.

**ת.** מפני שביום שהוא אסור בהזייה משום שבות אינו זמן הקרבן שחייבין עליו כרת, לפיכך העמידו דבריהן במקומן אף על פי שהדבר גורם לעתיד לבוא לעמוד במקום כרת.

[קמט] **ש.** ישראל ערל שמל בערב הפסח וגר שנתגייר בערב הפסח מה דינם.

**ת.** ישראל שמל בערב פסח שוחטין עליו אחר שמל, אבל גר שנתגייר ביום ארבעה עשר ומל וטבל אין שוחטין עליו שאינו אוכל לערב.

[קנ] **ש.** למה גר שנתגייר אינו יכול לאכול בערב.

**ת.** חז"ל גזרו עליו טומאה שבעה ימים כפורש מן הקבר שצריך שבעה ימים ואח"כ יטהר, גזירה שמא יטמא גר זה למת לשנה הבאה ביום ארבעה עשר ויטבול ויאכל לערב ויאמר אשתקד כך עשו לי ישראל כשמלתי טבלתי ואכלתי לערב.

[קנא] **ש.** והלא גזירה זו מדבריהם ופסח בכרת והיאך העמידו דבריהם במקום כרת ביום הקרבן שהוא יום ארבעה עשר.

**ת.** מפני שאין הגר מתחייב במצות עד שימול ויטבול, ואינו טובל עד שיתרפא מן המילה לפיכך העמידו דבריהם

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ו קלג

במקום זה, שהרי זה המל לא יטבול עד שיכריא ולא יבוא לידי חיוב כלל.

[השגת הראב"ד: ביום הקרבן שהוא יום י"ד. א"א כאן סותר מ"ש למעלה שהוא עושה בכאן יום י"ד זמן הקרבן ולפי דבריו היה לו לומר כאן ליל ט"ו שהוא זמן אכילתו].

[קנב] ש. מי שבא בבית הפרס כיצד יעשה שיהא ראוי לאכול פסח.

ת. מנפח והולך ואם לא מצא עצם ולא נטמא שוחט ואוכל פסחו ואף על פי שהלך בבית הפרס, שטומאת בית הפרס מדבריהם ולא העמידו דבריהם במקום כרת. וכן בית הפרס שנדוש טהור לעושה פסח.

[קנב] ש. האונן האם שוחטין עליו הפסח.

ת. מי שמת לו מת אחר חצות והוא אונן שוחטין עליו הפסח שהוא ראוי לאכול הפסח לערב, שאנינות לילה מדבריהם ולא העמידו דבריהם במקום כרת ושוחטין עליו וטובל ואח"כ אוכל.

[קנב] ש. ומה הדין אם מת לו המת קודם חצות.

ת. אין שוחטין עליו אלא ידחה לשני, ואם שחטו עליו וזרקו הדם טובל ואוכל לערב.

[קנה] ש. מת לו מת בשלשה עשר ניסן וקברוהו בי"ד מה דינו.

ת. הרי זה אונן מדבריהם ביום הקבורה ואינו תופס לילו מדבריהם, לפיכך שוחטין עליו וטובל ואוכל לערב אף בשאר הקדשים.

[קנו] **ש.** מי שלקט עצמות מתו בערב פסח או ששמע שמת לו מת בע"פ מה דינו.

**ת.** יום שמועה ויום ליקוט עצמות הרי הוא כיום קבורה שאיננות שלו מדרבנן ואינו תופס לילו, ושוחטין עליו וטובל ואוכל בקדשים לערב.

[קנו] **ש.** מי שחופר בגל לחפש את המת בע"פ האם שוחטין עליו.

**ת.** אין שוחטין עליו שמא ימצא שם המת בגל והרי הוא טמא בשעת שחיטה.

[קנה] **ש.** שחטו עליו ולא נמצא שם מת מה דינו.

**ת.** הרי זה אוכל לערב.

[קנט] **ש.** נמצא שם מת אחר ששחטו וזרקו עליו הדם.

**ת.** אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת הדם כגון שהיה גל עגול הרי זה חייב בפסח שני, ואם ספק הדבר ושמא לא היה עומד על הטומאה בעת זריקה ולא נטמא אלא אחר זריקה הרי זה פטור מפסח שני.

[קס] **ש.** מי שעבר בדרך ונמצא מת מושכב לרוחבה של דרך, האם עושה פסח.

**ת.** אם היה המת טומאת התהום הרי זה טהור לפסח ושוחט ואוכל פסחו ואע"פ שטמא לתרומה ואע"פ שאפשר שנגע, הואיל והיא טומאת התהום טהור לפסח, ואע"פ שהמת שלם והוא מן הקצה אל הקצה הרי זה עושה פסחו עד שידע בודאי שנטמא בו.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ו קלה

[קסא] ש. ומה הדין ברכוב אטו טעון משא.

ת. כיון שאי אפשר שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל  
אע"פ שהיא טומאת התהום הר"ז טמא לפסח.

[קסב] ש. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע  
לו שהיה טמא בטומאת התהום.

ת. אינו חייב בפסח שני ודבר זה הלכה מפי הקבלה, אבל  
אם נודע לו שהיה טמא בטומאה ידועה חייב בפסח שני.

[קסג] ש. נטמא במת והוזה עליו שלישי ושביעי ובשביעי  
שלו נטמא בקבר התהום ולא ידע ועשה פסח  
בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהוא טמא  
בטומאת התהום מה דינו.

ת. אינו חייב בפסח שני, שכיון שטבל בשביעי פסקה  
טומאה הראשונה.

[קסד] ש. ומה הדין בנטמא בטומאת התהום בשני  
לטומאתו ולא ידע עד שעשה הפסח.

ת. חייב בפסח שני שחזקת הטמא טמא עד שיהיה טהור  
ודאי.

## פרק ז

[קסה] ש. מתי רבים עושים פסח ראשון בטומאה ומתי רבים נדחין לפסח שני.

ת. רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון אם היו מיעוט הקהל הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר הטמאים. אבל אם היו רוב הקהל טמאי מת או שהיו הכהנים או כלי שרת טמאים טומאת מת, אינן נדחין.

[קסו] ש. כיצד קרב הפסח בטומאה.

ת. יקריבו כולן הפסח בטומאה הטמאים עם טהורים. שנאמר (במדבר ט-ו) "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" יחידים נדחים ואין הצבור נדחה.

[קסז] ש. באיזה טומאות נאמר דבר זה.

ת. בטומאת מת בלבד שנא' "אשר היו טמאים לנפש אדם".

[קסח] ש. מנו הקהל והיו הקהל בדיוק מחצה טהורים ומחצה טמאי מת כיצד יעשו.

ת. כולן עושין בראשון וטהורים עושין לעצמן בטהרה וטהמאים עושין לעצמן בטומאה ואוכלין אותו בטומאה.

[קסט] ש. מנו ונמצא א' בלבד עודפין הטמאים על טהורים.

ת. אם היו טמאי המת עודפין על הטהורים אפילו אחד יעשו כולן בטומאה.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ז קלז

[קע] ש. האם נשים משלימות להיות רוב טהורים.

ת. אע"פ שאם אתה מונה הנשים בכלל האנשים יהיו הרוב טהורים. מ"מ הטהורים עושים את הראשון והטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני.

[קעא] ש. מפני מה.

ת. מה דאין עושין ראשון מפני שהן מעוט. ואין עושין את השני מפני שהנשים בשני רשות ונמצאו הטמאים מחצה ואין מחצה עושין את השני.

## פרק ח

[קעב] ש. מהי מצות אכילת הפסח.

ת. לאכול בשר הפסח בליל ט"ו ניסן מצות עשה שנא' "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו". וכן אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר לחדש אייר מצות עשה, שנאמר בו "על מצות ומרורים יאכלוהו".

[קעג] ש. האם מה שנא' "על מצות ומרורים יאכלוהו" לעיכובא הוא.

ת. אין המצה ומרור מעכבין את הפסח, שאם לא מצאו מצה ומרור יוצאין ידי חובתן באכילת בשר הפסח לבדו.

[קעד] ש. כשאין פסח האם יש מצוה באכילת מצה ומרור.

ת. אכילת מצה מצוה גם בלא הפסח אבל מרור בלא פסח אינו מצוה מה"ת אלא מדרבנן.

[קעה] ש. כמה צריך לאכול מבשר הפסח.

ת. מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע, ואם לא אכל ממנו אלא כזית יצא ידי חובתו.

[קעו] ש. כיצד עושין שיהא נאכל לשובע.

ת. שאם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר, אוכל מהן תחילה ואחר כך אוכל בשר הפסח כדי לשובע ממנו.

[קעז] ש. כיצד נאכלין הפסח והחגיגה.

ת. שניהן אינן נאכלין אלא צלי אש.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ח קלט

[קעח] ש. מה דין אכילת הפסח והחגיגה מבושל או נא ולא צלי.

ת. האוכל מהן כזית נא או מבושל בין מן הפסח בין מן החגיגה בלילי פסחים לוקה שנאמר "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים".

[קעט] ש. אכל נא ומבושל כאחת כמה לוקה.

ת. אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהן נכללות בלאו אחד.

[קפ] ש. אכל ממנו מבעו"י נא או מבושל מה דינו.

ת. אינו לוקה שנאמר "כי אם צלי אש" בשעה שמצוה לאכול צלי חייב על אכילת נא ומבושל, אבל מבעוד יום פטור.

[קפא] ש. האם מותר לאכול ממנו כזית צלי מבעוד יום.

ת. אסור בעשה שנאמר "ואכלו את הבשר בלילה הזה", בלילה ולא ביום, ולא הבא מכלל עשה עשה הוא.

[קפב] ש. מהו גדר נא האמור בתורה שלוקין עליו.

ת. נא שהזהירה עליו תורה הוא הבשר שהתחיל בו מעשה האור ונצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין.

[קפג] ש. אכל ממנו חי מהו.

ת. אם אכל ממנו בשר חי אינו לוקה וביטל מצות עשה, שנאמר "צלי אש", הא שאינו צלי אסור.

[קפד] ש. צלהו יותר מדאי ונחרך מהו.

ת. צלהו כל צרכו עד שנתחרך ואכלו פטור.

[קפה] **ש.** מהו מבושל שלוקין עליו.

**ת.** מבושל שהזהירה עליו תורה בין שנתבשל במים בין שנתבשל בשאר משקין או במי פירות שנאמר "ובשל מבושל" ריבה הכל.

[קפו] **ש.** צלהו ואחר כך בשלו, או שבשלו ואחר כך צלהו, או שעשהו צלי קדרה מהו.  
**ת.** אם אכלו חייב.

[קפז] **ש.** האם מותר לסוך אותו או לטבל אותו במי פירות.  
**ת.** מותר לסוך אותו ביין ושמן ודבש ובשאר משקין חוץ מן המים, ומותר לטבל הבשר אחר שנצלה במשקים ובמי פירות.

[קפח] **ש.** איך צולין את הפסח.

**ת.** אין צולין את הפסח ע"ג כלי אבן או ע"ג כל דבר אחר שנא' "צלי אש" לא צלי דבר אחר, אבל אם היה כלי מנוקב כדי שתשלוט בו האור צולין עליו.

[קפט] **ש.** האם מותר לצלות אותו בשפוד של מתכת.

**ת.** אין צולין אותו בשפוד של מתכת שהרי השפוד כולו חם וצולה מקומו.

[קצ] **ש.** במה צולין אותו.

**ת.** תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ ותולהו לתוך התנור והאש למטה, ושפוד של רמון היו בוררין לצלייתו כדי שלא יזרוק את מימיו ויבשלהו.

[קצא] **ש.** כיצד צולין בני מעיו.

**ת.** תולה כרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו ולא יתנם בתוכו שזה כמין בישול הוא.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ח קמא

[קצב] ש. מהו גדר צלי אש.

ת. חתכו ותלהו על גבי גחלים הרי זה צלי אש, הסיק את התנור וגרף את כל האש ותלהו בתנור וצלהו הרי זה אסור שאין זה צלי אש, וכן אם צלהו על גבי סיד או חרסית או חמי טבריה אע"פ שהם מרתחים הרי זה אסור שאין זה צלי אש.

[קצג] ש. כשצולהו בתנור של חרס מה צריך לזהר.

ת. שלא יגע הבשר בדופנו של תנור שאם נגע יקלוף את מקומו מפני שהוא צלי החרס.

[קצד] ש. מה הדין בנטף מרוטבו על החרס וחזר עליו.

ת. נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו שכל המרק והליחה שתפרוש ממנו כשיצלה אסורה שהרי אינה בשר צלי.

[קצה] ש. נטף מרוטבו על הסולת מה יעשה עם הסולת.

ת. יקלוף את מקומו וישליכנו.

[קצו] ש. כמה פסחים מותר לצלות בתנור א'.

ת. אין צולין שני פסחים כאחת שלא יתערבו פסח של חבורה זו בשל חבורה אחרת ונמצא נאכל שלא למנויו.

[קצז] ש. סכו הפסח בשמן של תרומה מה יעשו.

ת. אם היא חבורת כהנים יאכלו עם שמנו, ואם חבורה של ישראל אם הבשר חי ולא נצלה עדין ידיחנו וינגב. ואם כבר צלו אותו בשמנו יקלוף את החלק החיצון.

[קצח] ש. מה הדין בסכוהו בשמן של מעשר שני.

ת. לא יעשנו דמים על בני חבורה שאין פודין מעשר שני בירושלים.

[קצט] ש. עד מתי הפסח נאכל.

ת. מן התורה נאכל כל הלילה עד עלוה"ש ומשום סייג שלא יבא לידי נותר אינו נאכל אלא עד חצות הלילה.

[ר] ש. מה אומרים בשעת אכילתו.

ת. טעון הלל בשעת אכילתו.

[רא] ש. מתי כל בני החבורה אסורין בו כבר מתחילת הלילה.

ת. אם נרדמו בני החבורה אין חוזרין ואוכלין אחר שנרדמו בשינה אפילו בתחילת הלילה.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ט קמג

### פרק ט

[רב] ש. היכן אוכלין אותו.

ת. אין אוכלין אותו אלא בחבורה אחת ואין מוציאין ממנו מן החבורה שיאכל בה, והמוציא ממנו כזית בשר מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה שנאמר "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה".

[רג] ש. איזה תנאי יש בחיוב ההוצאה.

ת. והוא שיניחנו בחוץ, שהוצאה כתובה בו כשבת לפיכך צריך עקירה והנחה כהוצאת שבת, אבל הוציא ולא הניח פטור.

[רד] ש. אם הוציאו הפסח והחזירוהו מה דינו.

ת. אין מוציא אחר מוציא בפסח שכיון שהוציאו הראשון נפסל.

[רה] ש. עד היכן בבית מותר להוציאו.

ת. מן האגף שהוא עובי הפתח ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ והאגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ, החלונות ועובי הכותלים כלפנים, הגגים והעליות אינן בכלל הבית ואם הוציא לשם חייב.

[רז] ש. מה דין בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו.

ת. נאסר באכילה בין בזדון בין בשגגה והרי הוא כבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומות ירושלים שהכל כטריפה ולוקין על אכילתו.

[רז] ש. מה דין אבר שיצא מקצתו.

ת. אבר שיצא מקצתו חותך הבשר ויורד עד שמגיע לעצם וקולף את הבשר כל שבפנים יאכל וכל שבחוץ ישרף.

[רח] ש. מה ההבדל בזה בין שאר קדשים שיצאו לפסח.

ת. שבשאר קדשים כשהוא מגיע לעצם חותך בקופיץ, אבל אם היה פסח שאסור לשבור בו עצם קולף עד הפרק ומפרק האבר שיצא מקצתו מן הפרק ומשליכו לחוץ.

[רט] ש. שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד מה צריכין לעשות.

ת. צריכה כל חבורה מהן לעשות לה היקף שנאמר "מן הבשר חוצה", מפי השמועה למדו שצריך ליתן לו חוצה למקום אכילתו, ואלו הופכין את פניהן אילך ואוכלין ואלו הופכין את פניהן אילך ואוכלין כדי שלא יראו מעורבים.

[רי] ש. מה יעשו ב' החבורות אם נפרצה המחיצה שביניהן.

ת. שוב אין יכולין לאכול עד שיחזירוה. וכן אם היתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן אינן אוכלין עד שתסתלק, שאין הפסח נאכל בשתי חבורות ואינן נעקרין מחבורה לחבורה.

[ריא] ש. מה יעשו כשהמיחם שמוזגים בו המים עומד באמצע הבית בין שתי החבורות.

ת. כשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואחר כך אוכל מה שבפיו, שאסור לאוכל לאכול בשתי חבורות.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק ט קמה

[ריב] **ש.** האם מותר לאוכל להחזיר פניו מחבורתו.

**ת.** אסור ורק לכלה התירו להחזיר פניה מפני חבורתה ולאכול מפני שהיא בושה לאכול בפניהם.

[ריג] **ש.** בני חבורה שנכנסו מקצתן לאכול הפסח ולא הגיעו כולן האם צריכין להמתין עליהם.

**ת.** אם נכנסו שנים מהן צריכין להמתין אבל אם נכנסו שלשה מהן או יתר לאכול פסחיהן ולא באו שאר בני חבורה, ובשעה שדרך בני אדם לאכול הפסחים וחזר המעורר על השאר ולא באו הרי אלו שנכנסו אוכלין עד שישבעו ואין ממתינים לשאר, ואפילו באו המתאחרין אחר כך ומצאו אלו השלשה שאכלו הכל אין משלמים להן כדי חלקם.

[ריד] **ש.** גמרו לאכול האם צריכים להמתין.

**ת.** במה דברים אמורים בשעת כניסתן לאכול אבל בעת שנפטרינן אין אדם צריך להמתין לחבירו אפילו גמר אחד בלבד מלאכול יצא ואינו צריך להמתין [והוא שיצא יד"ח זימון]. והראב"ד סובר שהלכה זו אין שייכת לפסח אלא לחבורה בכל השנה.

[רטו] **ש.** האם מותר להאכיל מבשר הפסח למומר.

**ת.** המאכיל כזית מן הפסח בין מפסח ראשון בין מפסח שני למומר לע"ז, או לנכרי או לגר תושב או לשכיר, הרי זה עובר בלא תעשה ואינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות.

[רטז] **ש.** מהו בן נכר האמור בתורה.

**ת.** זה העובד אל נכר, ואין מאכילין ממנו לנכרי אפילו גר תושב או שכיר שנאמר "תושב ושכיר לא יאכל בו".

[ריז] **ש.** מה דין ערל בפסח מצה ומרור.

**ת.** ערל שאכל כזית מבשר הפסח לוקה שנאמר "כל ערל לא יאכל בו", בו הוא שאינו אוכל אבל אוכל הוא מצה ומרור, וכן מותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב ולשכיר.

[ריח] **ש.** יש לו בנים ועבדים שלא נימולו מה דינו בפסח.

**ת.** מילת בניו ועבדיו מעכבתו מלשחוט הפסח כך מעכבתו מלאכול שנאמר "ומלתה אותו אז יאכל בו".

[ריט] **ש.** שחט הפסח ואח"כ נתחייבו בניו ועבדו במילה האם רשאי לאכול ממנו.

**ת.** אינו רשאי כגון שקנה עבד אחר שנשחט הפסח, או שהיה לו בן שלא הגיע זמנו להמול אלא אחר שחיטת הפסח, הרי זה אסור לאכול עד שימול אותן שנא' "ומלתה אותו אז יאכל בו" מילה מעכבת אף בשעת אכילה.

[רכ] **ש.** כיצד יהיה הבן ראוי למילה אחר שחיטת הפסח ולא יהיה ראוי קודם שחיטה.

**ת.** כגון שחלצתו חמה שצריך שבעת ימים מעת לעת מיום הבראתו, וכגון שכאבה עינו ונרפאת אחר שחיטה, או שהיה טומטום ונקרע אחר שחיטת הפסח ונמצא זכר.

## פרק י

[רכא] **ש.** השובר עצם בפסח אימתי לוקה.

**ת.** בין בפסח ראשון ובין בפסח שני, ודוקא בפסח הבא בטהרה אבל פסח שבא בטומאה אם שבר בו עצם אינו לוקה, שנא' "לא תשברו בו" בטהור ולא בטמא.

[רכב] **ש.** האם איסור שבירת העצם דוקא בזמן אכילת הפסח.

**ת.** אחד השובר את העצם בלילי חמשה עשר או ששבר בו עצם מבעוד יום או ששבר אחר כמה ימים הרי זה לוקה.

[רכג] **ש.** האם כששורפין הבשר הנותר שורפין גם העצמות.

**ת.** שורפין גם את העצמות אף שאין בהן איסור נותר כדי שלא יבואו בהן לידי תקלה בשבירתם.

[רכד] **ש.** איזה עצם חייבין על שבירתו.

**ת.** אין חייבין אלא על שבירת עצם שיש עליו כזית בשר או שיש בו מוח, אבל עצם שאין בו מוח ושאין עליו כזית בשר אינו חייב על שבירתו.

[רכה] **ש.** האם צריך שיהיה במקום השבירה כזית בשר.

**ת.** היה עליו כזית בשר ושבר העצם שלא במקום הבשר חייב אף על פי שהמקום ששבר פנוי מבשרו.

[רכו] **ש.** עצם שכבר שברוה האם מותר לשוברה.

**ת.** השובר אחר השובר בעצם אחד לוקה.

[רכו] **ש.** השורף עצמות האם חייב.

**ת.** השורף עצמות אינו חייב משום שבירת עצם.

[רכח] **ש.** החותך גידים האם אסור.

**ת.** אין בכך משום שבירת עצם.

[רכט] **ש.** השובר עצם בפסח נא או מבושל מה דינו.

**ת.** לוקה משום שבירת עצם.

[רל] **ש.** פסח שנפסל בטומאה ויציאה או בפסול אחר מה דינו.

**ת.** יש בו איסור שבירת העצם.

[רלא] **ש.** אימתי פסח פסול אין בו משום שבירת עצם.

**ת.** אם לא היתה לו שעת הכושר כגון שנתפגל או נעשה מחשבת זמן או מחשבת שינוי השם, אין בו משום שבירת העצם.

[רלב] **ש.** שבר עצם האליה מה דינו.

**ת.** אינו לוקה שהרי אינו ראוי לאכילה.

[רלג] **ש.** הסחוסים שהם כמו עצמים רכים האם מותר לאוכלן.

**ת.** מותר לאוכלן ואין בהן משם שבירת עצם.

[השגת הראב"ד: הסחוסים וכו' עד שעצמותיו רכין לא

יאכל אותן. א"א מה נשתנו סברותיו בכמה

מקומות ומעולם לא עלה על דעת מפרש שבאה זו המשנה

על איסור שבירת העצם שאם כן היה לו לומר כל שאינו

נאכל בשור הגדול לא יאכל בגדי הרך אבל באה על חיוב

אכילה שהוא בבל תותירו].

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק י קמט

[רלד] **ש.** גדי קטן ורך שעצמותיו רכים האם מותר לאוכלן.

**ת.** לא יאכל אותן שזה שובר עצם ואם אכל לוקה, שאחד השובר עצם קשה או עצם רך. והראב"ד חולק שאין בזה משום איסור שבירת עצם.

[רלה] **ש.** מה הכלל בזה מה מותר לאכול ומה אסור לאכול.

**ת.** זה הכלל כל שנאכל בשור הגדול אחר שיתבשל הוא שמותר לאכול כנגדו מן הגדי הרך אחר צלייתו כגון ראשי כנפיים והסחוסים.

[רלו] **ש.** האם נמנין על גידין הרכין ועל המוח.

**ת.** גידין הרכין שסופן להקשות אף על פי שהן ראויין לאכילה עתה ונאכלין בפסח אין נמנין עליהן, ונמנין על מוח שבראש מפני שיכול להוציאו בלא שבירת עצם, ואין נמנין על מוח שבקולית והוא העצם הסתום משני ראשיו, שהרי אינו יכול להוציאו אלא בשבירת עצם.

[רלז] **ש.** כיצד חותך הפסח שלא יבא לשבירת עצם.

**ת.** חותך הבשר ואוכל וחותר העצמות מן הפרק ומפרקן אם רצה, וכשיגיע לגיד הנשה מוציאו ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומות שיוציאין בשעת אכילה, שאין מנקין אותו כשאר הבשר ואין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם, ואם חתכו חתיכות חתיכות כשר והוא שלא יחסר אבר. ולהראב"ד אסור לצלותו עם גיד הנשה שבו.

[רלה] **ש.** מה דין המותר בפסח.

**ת.** צריך אדם להשתדל שלא ישאיר מבשר הפסח עד בקר שנאמר "לא תותירו ממנו עד בקר", וכן בשני שנאמר "לא ישאירו ממנו עד בקר", ואם השאיר ממנו בין בראשון בין

בשני עבר בלא תעשה, ואינו לוקה על לאו זה שהרי ניתק לעשה שנאמר "והנותר ממנו באש תשרופו".

**ש. מהו דין חגיגה הבאה עם הפסח.** [רלט]

**ת.** כשמקריבין את הפסח בראשון מקריבין עמו שלמים ביום י"ד מן הבקר או מן הצאן, גדולים או קטנים, זכרים או נקבות ככל זבחי השלמים, וזו היא הנקראת חגיגת ארבעה עשר ועל זה נאמר בתורה "וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר".

**ש. אימתי אין מביאין עמו חגיגה.** [רמ]

**ת.** אם חל יום ארבעה עשר להיות בשבת או שבא הפסח בטומאה או שהיו הפסחים מרובים אין מביאין עמו חגיגה, ואין מקריבין אלא הפסחים בלבד.

**ש. חגיגה הבאה עמו האם היא חובה והאם צריכין לאוכלה עד חצות כפסח.** [רמא]

**ת.** חגיגת ארבעה עשר רשות ואינה חובה, ונאכלת לשני ימים ולילה אחד כשלמים.

**ש. אימתי צריך לאוכלה קודם חצות כפסח.** [רמב]

**ת.** בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השולחן וכל התבשילין העולים עמו על השלחן מתבערין עמו, ואינן נאכלים אלא עד חצות כפסח עצמו גזירה מפני התערובת.

**ש. האם יש בחגיגה איסור מותיר ומתי.** [רמג]

**ת.** אסור להניח מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי שנאמר "ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר", מפי השמועה למדו שזה אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום ששה עשר, שנאמר "לבקר" עד בקר של יום השני, והמותיר אינו לוקה אלא ישרוף הנותר.

## רמב"ם הלכות קרבן פסח - פרק י קנא

[רמד] ש. מה החילוקים שיש בין פסח ראשון לפסח שני ובמה הן.

ת. הראשון אסור בחמץ ב"בל יראה ובל ימצא", ואינו נשחט על חמץ, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, וטעון הלל באכילתו, ומביאין עמו חגיגה, ואפשר שיבא בטומאה אם נטמא רוב הקהל טומאת מת כמו שביארנו, אבל פסח שני חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו, ומוציאין אותו חוץ לחבורתו, ואין מביאין עמו חגיגה ואינו בא בטומאה.

[רמה] ש. ובמה הן שוין.

ת. שניהם דוחין את השבת, וטעונין הלל בעשייתן ונאכלין צלי בבית אחד על מצה ומרור, ואין מותירין מהן, ואין שוברין בהן את העצם.

[רמו] ש. למה לא ישוה השני לראשון לכל הדברים מאחר שנאמר "ככל חקת הפסח יעשו אותו".

ת. לפי שפירש בו מקצת חקת הפסח, ללמד שאינה שוה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו, והן המצות שבגופו והם חקת הפסח.

[רמז] ש. איזה דברים נאמרו רק בפסח מצרים.

ת. שיקח הפסח מבעשור, ושהוא טעון הגעת דם באגודת אזור למשקנף ולשתי המזוזות ושיאכל בחפזון, אין אותן הדברים נוהגים לדורות ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד.

## סליקו הלכות קרבן פסח במ"ד

## רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח

סדר עשיית מצות אכילת קרבן פסח וקרבן חגיגה  
ומצות אכילת מצות ומרורים בליל פסח

[א] ש. מהו סדר קדש.

ת. סדר מצוות אלו בליל חמשה עשר כך הוא - בתחילה מוזגין כוס לכל אחד ואחד ומברך בפה"ג ואומר עליו קידוש היום ושהחיינו ושותה.

[ב] ש. מהו סדר ורחץ.

ת. אח"כ מברך על נטילת ידיים ונוטל ידיו, [משום טיבולו במשקה. והרמב"ם לשיטתו שמברך ע"ז], ומביאין שלחן ערוך ועליו מרור וירק אחר ומצה וחרוסת וגופו של כבש הפסח ובשר חגיגה של יום ארבעה עשר, ובזמן הזה מביאין על השלחן שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה.

[ג] ש. מהו סדר כרפס.

ת. מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק ומטבל אותו בחרוסת ואוכל כזית הוא וכל המסובין עמו כל אחד ואחד אין אוכל פחות מכזית [והתו' ורא"ש חולקין שאוכל רק פחות מכזית משום ספק ברכה אחרונה].

[ד] ש. איזה שינוי עושין כדי שישאלו.

ת. אחר כך עוקרין השולחן מלפני קורא ההגדה לבדו, ומוזגין הכוס השני וכאן הבן שואל.

## רמב"ם הלכות חמץ ומצה - פרק ח קנג

[ה] ש. מה נוסח השאלות.

ת. אומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים, שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה, שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי, שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרורים, שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו מסובין.

[ו] ש. איזה שאלות אין שואלין בזמן הזה דהמקדש חרב.

ת. בזמן הזה אינו אומר והלילה הזה כולו צלי שאין לנו קרבן.

[ז] ש. מהו כלל נוסח ההגדה.

ת. מתחיל בגנות וקורא עד שגומר דרש פרשת ארמי אובד אבי כולה.

[ח] ש. סדר אמירת פסח מצה ומרור בזמן המקדש ובזמן הזה.

ת. מחזיר השלחן לפניו ואומר: פסח זה שאנו אוכלין על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה'. ומגביה המרור בידו ואומר: מרור זה שאנו אוכלין על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים שנאמר וימררו את חייהם. ומגביה המצה בידו ואומר: מצה זו שאנו אוכלין על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וכו'. ובזמן הזה אומר: פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים על שם שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו וכו'.

[ט] ש. ברכת אשר גאלנו.

ת. ואומר: לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר להדר לרומם לגדל ולנצח למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו והוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאפלה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה, הללויה הללו עבדי ה' וגו' עד חלמיש למעינו מים, וחותרם 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה הזה לאכול בו מצה ומרורים. בזמן הזה מוסיף כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו ברוך אתה ה' גאל ישראל, ומברך בורא פרי הגפן ושותה הכוס השני.

[י] ש. שלחן עורך למה נוטל ידו שוב.

ת. אחר כך צריך ליטול ידיו שנית שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה ומברך ענט"י ונוטל.

[יא] ש. היאך בוצע על המצות.

ת. לוקח שני ריקין דהיינו ב' מצות שלימות וחולק אחד מהן [להרמב"ם היחץ הוא סמוך ממש להמוציא] ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ.

[יב] ש. ומפני מה אינו מברך על שתי ככרות שלימות כשאר ימים טובים.

ת. משום שנאמר לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה.

## רמב"ם הלכות חמין ומצה - פרק ח קנה

[יג] ש. היאך אוכל המצה ומרור והברכה.

ת. אחר כך כורך מצה ומרור כאחד ומטבל בחרוסת ומברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים' ואוכלן.

[יד] ש. מתי מברך על מצה לחוד ועל מרור לחוד.

ת. אם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

[טו] ש. היאך סדר אכילת בשר הקרבנות.

ת. תחילה אוכל החגיגה הבאה עם הפסח כדי שיהא נאכל לשובע ומברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הזבח', ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה, ואח"כ מברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הפסח', ואוכל מגופו של פסח. ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח פוטרת של פסח.

[טז] ש. סדר אכילת מצה ומרור בזמן הזה שאין קרבן.

ת. בזמן הזה שאין שם קרבן אחר שמברך המוציא לחם חוזר ומברך על אכילת מצה, ומטבל מצה בחרוסת ואוכל, וחוזר ומברך על אכילת מרור ומטבל מרור בחרוסת ואוכל, ולא ישהה את המרור בחרוסת שמא יבטל טעמו, ובזמן הזה אכילת המרור מצוה מדברי סופרים, וחוזר וכורך מצה ומרור ומטבל בחרוסת ואוכלן בלא ברכה זכר למקדש.

[יז] ש. סדר הסעודה ואפיקומן בזמן המקדש ובזמן הזה.

ת. ואח"כ נמשך בסעודה ואוכל כל מה שהוא רוצה לאכול ושותה כל מה שהוא רוצה לשתות, ובאחרונה אוכל מבשר

הפסח אפילו כזית ואינו טועם אחריו כלל, ובזמן הזה אוכל כזית מצה ואינו טועם אחריה כלום, כדי שיהיה הפסק סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתן היא המצוה.

[יח] **ש.** סדר ברה"מ וכוס ג' וד'.

**ת.** אחר כך נוטל ידיו ומברך ברכת המזון על כוס שלישי ושותהו, ואחר כך מוזג כוס רביעי וגומר עליו את ההלל, ואומר עליו ברכת השיר והיא יהללך ה' כל מעשיך וכו', ומברך בורא פרי הגפן ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה חוץ מן המים.

[יט] **ש.** סדר כוס ה'.

**ת.** יש לו למזוג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול והוא מהודו לה' כי טוב עד על נהרות בבל, וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות.

[כ] **ש.** היכן אומר את ההלל.

**ת.** יש לו לגמור את ההלל בכל מקום שירצה אף על פי שאינו מקום סעודה. והראב"ד חולק שאין כאן שם לארבעה כוסות אם אינן במקום אחד.

[כא] **ש.** האם מותר לאכול בשר צלוי בליל פסח.

**ת.** מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלים, מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין גזירה שמא יאמרו בשר הפסח הוא.

[כב] **ש.** איזה בשר צלוי אסור בכל מקום.

**ת.** ובכל מקום אסור לאכול שה צלוי כולו כאחד בליל זה מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ, ואם היה מחותך או

## רמב"ם הלכות חמין ומצה - פרק ח קנז

שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר הרי זה מותר במקום שנהגו לאכול צלי בליל פסח.

[כג] **ש.** אין לו יין בליל פסח לקדש עליו, כיצד יעשה.  
**ת.** מקדש על הפת כדרך שעושה בשבת ועושה כל הדברים על הסדר הנ"ל.

[כד] **ש.** מי שאין לו ירק אלא מרור כיצד יעשה לטיבולי הכרפס והמרור.

**ת.** בטיבול ראשון מברך על המרור שתי ברכות בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואוכל, וכשגומר ההגדה נוטל ידיו לסעודה מברך על המצה ואוכלה וחוזר ואוכל מן המרור בלא ברכה.

[כה] **ש.** מי שאין לו מצה משומרת אלא כזית מה יעשה למצה ואפיקומן.

**ת.** אוכל בתחילה ממצה שאינה משומרת, וכשגומר סעודתו ממצה שאינה משומרת מברך על אכילת מצה ואוכל אותה כזית ואינו טועם אחריו כלום.

[כו] **ש.** ישן או נתנמנם בסעודה מהו.

**ת.** מי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר ואוכל, בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה חוזרין ואוכלין, נרדמו כולן ונעורו לא יאכלו, נתנמנו כולן יאכלו. ולהראב"ד בזמן שיש קרבן פסח הישן יחידי אינו חוזר ואוכל דהפסח נפסל בהיסח הדעת, אבל כשאין קרבן נוטל ידיו ומברך המוציא ואוכל.

זהו סדר עבודת קרבן פסח וחגיגה שעמו בבית  
אלהינו שיבנה במהרה בימינו, אמן:

